

Анита Гарибалди, праунка Ђузепе Гарибалдија са екипом филма

Истина дуга пет хиљада

О великом и храбром гесту италијанских младића, гарибалдинаца у црвеним кошуљама, знало се мало и – нетачно: истицала се погибија петорице добровољаца „на Церу“, али и ти су подаци били нетачни, а заборављало се на рањене, на градове одакле су дошли у Србију, и како је у освит прве битке Великог рата било тешко доћи до српске војске, већ распоређене, од Дрине до Цера и Мачве.

Почетак рада на дугометражном документарном филму „Седморица са Дрине – sette morituri“, подстакнут је намером да се – сто година од погибије већине добровољаца – открије истина о њиховом делу, утврде чињенице доскора непознате и да се гледалац доведе на место догађања. У српске крајеве и на ратишта, али и у градове Италије, где су живели и одакле су у одбрану Србије кренули млади гарибалдинци, „седморица умирућих“, како су се бе представили пред велику битку на Дрини и погибију, 20. августа 1914.

„Седморица моритура“ – оних који ће умрети – чекали су током протеклих сто година да добију у меморији и на знамењима Великог рата своје име, лик, да се упозна њихово дело, али и њихове породице, пријатељи, градови и крај одакле су на драматичан начин дошли на српско ратиште. И залегли, пушка до пушке, поред српског војника у филму кажу: тамо, неког геце, у опанцима... или „чочама“, како су опанке називали Италијани.

Чак и на спомен-обележјима – од Италијанског војничког гробља у Београду, до споменика јунацима Церске битке, на Текеришу. Занемаривао се број добровољаца, учесника у борбама на Дрини; нетачна су била и имена њихова, места одакле су кренули у рат, а најтужније – и место погибије је погрешно навођено, те се ни гробном месту није могло прићи!

Сам чин одважних младића – неки нису били ни пунолетни – њихова жртва и храброст били су повод филмскоме делу и трагању дугом 5.000 километара, на пу-

ту до истине. Уједињени у истој жељи да оду у Србију; а на пут су кренули: Марио Корвизијери (Рим, Кастел Мадама), Никола Горети (Сутри), браћа Уго и Чезаре Колица, и њихов пријатељ Артуро Реали (сви из Марина), Франческо Конфорти (Салерно) и Винченцо Бука (Сицилија, Кастеламаре дел Голфо).

Занимљиво је да о значају и традицији италијанског гарибалдизма и жртве добровољаца у филму говори праунук славног Оца нације, Ђузепе Гарибалдија, Анита Гарибалди! Тако се традиција очувала: Анита Гарибалди брине данас о оставштини и музеју гарибалдинаца у Риму.

Аутори филма, редитељ и сценариста Никола Лоренцин, директор фотографије Жарко Пекез, сниматељ и дизајнер звука Никола Цвијановић, монтажер Марко Драгишић из екипе Заставе филма, продуценти „Седморице са Дрине“, руководили су се, градећи од часа до часа путовање седморице моритура. И да у непосредном сусрету, очи у очи, са пронађеним арте-

Никола Лоренцин на снимању у Кастел Марину

ФОТОГРАФИЈЕ ИЗ ЛИЧНЕ АРХИВЕ

КИЛОМЕТАРА

На првој борбеној линији августа 1914. седморица младих Италијана из седам различитих градова долазе на церско ратиште и Дрину. Њима је посвећен дугометражни филм Николе Лоренцина „Седморица са Дрине – sette morituri”

фактима – сведочанствима о свакодневном животу ових момака, подстакну гледаоца да доживи закасни, у последњем трену оживели сусрет са догађањима и актерима – од пре стотину година.

Сутрадан након објаве рата Србији, 28. јула 1914, са римског трга, испред железничке станице, одлучни добровољци крећу у Србију. Њихов ће пут постати најдраматичнија маршрута према српском фронту. Најпре покушавају да из Барија преко Јадрана стигну до грчког копна: међутим, како Италија још није „ушла у рат уз савезнике”, полиција их спречава да дођу до пристаништа у Барију. Они настављају пут до друге луке: Бриндизи. Ту се као „слепо” путници укрцавају на брод који их води до острва Крф. Одатле журе у Атину, како би добили потребна документа и наставили према Србији: стижу у Солун... Део пртљага остављају у хотелу, у Солуну: мислећи, узеше – кад се врате – толико су сигурни у успех своје мисије. Преко Скопља стижу у Ниш: ту је већ

смештен Врховни штаб Војске Србије. Добијају дозволу да наставе даље до Крагујевца и новог одобрења војних власти, и даље – ка фронту на Дрини. У Крагујевцу, током кратког предаха, заједнички пишу дописницу пријатељу Веџију у Рим и сви се потписују испод само једне реченице:

Morituri te salutant. (Поздрављају те они који ће умрети.)

А смрт им је већ за вратом. Пре него што стигну на ратиште – борбе на дугом Церском фронту само што су почеле – у Ужицу прослављају рођендан и пунолетство најмлађег међу њима, Николе Горетија...

Стижу на обалу Дрине: преко пута Вишеграда. Одредиште и борбени положај издаје им пуковник Чедомир А. Поповић, који ће први извести о даљем току догађаја. Борбе тек што су почеле, непријатељ наступа преко Дрине: добровољци и српски војници бране прилаз са Бабине горе. Последњег дана велике Церске битке, која

је већ добијена, у последњем настрају аустројске војске, у силовитом окршају, 20. августа – гину петорица Италијана, остају уз погинуле српске војнике на Бабиној гори, недалеко од села Лисје... Двојица су рањени, и они ће након лечења у Ужицу наставити пут према Јадрану и повратку кући: без пријатеља, без сабораца у великој авантури у Великом рату.

После ових истраживања и снимљеног филма ваљало би неке податке са споменика на Италијанском војничком гробљу у Београду и на спомен-плочи постављеној касније на великомекеркишком споменику исправити, и додати имена свих добровољаца, место погибије и тачна имена градова одакле су пошли – на пут без повратка.

Филм је само један од начина да се у лепој сарадњи и продуцентској копродукцији српска и италијанска војска одуже, а гледаоци сазнају о моритурима – седморици са Дрине и Бабине горе.

М. Билић